

Zpráva o plnění Regionální implementační strategie Madridského mezinárodního akčního plánu pro problematiku stárnutí v České republice

2012 - 2017

Obsah

ČÁST I.	1
Shrnutí	1
Obecné informace	1
1. Situace stárnutí na národní úrovni	2
2. Metoda	4
ČÁST II.	4
1. Národní opatření a proces implementace MIPAA/RIS	5
Cíl 1: Delší setrvání v zaměstnání je podpořeno a schopnost pracovat udržována.	5
Cíl 2: Participace, nediskriminace a sociální začleňování starších osob je podporováno.....	7
Cíl 3: Důstojnost, zdraví a nezávislost ve stáří jsou prosazovány a ochraňovány.....	8
Cíl 4: Mezigenerační solidarita je udržována a posilována.....	11
2. Závěry a priority do budoucnosti.....	12
Přílohy.....	13

ČÁST I.

Shrnutí

Tato zpráva byla vypracována ve spolupráci a na základě dokumentů relevantních ministerstev České republiky, krajských samospráv, Českého statistického úřadu, Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí, Rady vlády pro seniory a stárnutí populace a expertů, kteří pracují v oblasti nadcházejících demografických změn. Na zprávě se rovněž podílely nestátní neziskové organizace, které nabídly zkušenosti ze svých projektů a se svou bezprostřední prací se seniory, a to buď v rámci osobního setkání, nebo zasláním výročních zpráv nebo reportů o své činnosti. Prostřednictvím výzkumů, zástupců seniorských organizací a klubů, zasedání Rady vlády pro seniory a stárnutí populace a odborných konferencí jsme rovněž vyslechli názory a zkušenosti seniorů samotných.

K naplňování závazků MIPAA/RIS docházelo v průběhu let 2012 až 2016 prostřednictvím plnění Národního akčního plánu („NAP“) podporujícího pozitivní stárnutí pro období 2013 až 2017, jehož platné období se téměř kryje s hodnotícím obdobím MIPAA/RIS. Hodnocení naplňování NAP je prováděno pravidelně každý rok v červnu, prostřednictvím hodnotící zprávy, na které se podílejí, podobně jako na této zprávě, všichni stakeholderi z ČR. Z důvodu efektivnějšího naplňování NAP byl tento plán 31. 12. 2014 aktualizován. Nejvýraznějším prvkem aktualizace bylo doplnění osmé obecné kapitoly ke stávajícím sedmi specifickým. Tato kapitola se soustředí výhradně na naplňování NAP jako celku a na jejím základě byla na ministerstvech vytvořena kontaktní místa pro problematiku stárnutí, byly vytvořeny měřitelné indikátory pro jednotlivá opatření NAP, uplatněny nároky na finanční zdroje apod.

Hodnotící zprávy NAP jsou velmi komplexní dokumenty informující o jednotlivých krocích, které byly v různých oblastech života pro seniory vykonány různými aktéry. Teprve souhrn těchto dílčích kroků umožní vidět celkový posun v problematice stárnutí. Za ČR za období 2012 až 2016 vidíme tyto tři významné celkové posuny:

- rozvoj politiky stárnutí v ČR, etablování tohoto tématu do širších vrstev veřejnosti, vznik Oddělení politiky stárnutí v rámci struktury Ministerstva práce a sociálních věcí, zavedení dotací pro proseniorské a seniorské organizace a dotací pro krajské samosprávy
- posun v oblasti práv seniorů – zaveden tzv. spotřebitelský ombudsman, navrženo posílení právní ochrany obětí – seniorů, zavedeno očkování proti pneumokokovým infekcím pro seniory zdarma
- nárůst důchodů, úprava valorizačních pravidel důchodů, zlevnění léků, zvýšení dostupnosti sociální a zdravotní péče

Do budoucna je třeba ještě více zlepšit přípravu národního dokumentu na podporu aktivního stárnutí, jakožto hlavního dokumentu garantujícího plnění závazků MIPAA/RIS, z hlediska odpovědnosti za jeho naplňování, jeho efektivního, dopředu vyjednaného financování a také z hlediska osvěty a nabídnutí tohoto tématu politickému diskursu.

Do budoucna je také třeba zlepšit šíření politiky stárnutí na kraje a místní samosprávy ČR, které mají k seniorům blíže, seznámit je mimo jiné s mezinárodním kontextem a vytvořit zde povědomí o návaznosti místních strategií na národní strategii a posléze na MIPAA/RIS. I z toho důvodu bude od roku 2017 do roku 2020 Ministerstvo práce a sociálních věcí administrovat projekt z Evropského sociálního fondu, jehož cílem bude právě implementace politiky stárnutí na úroveň krajů.

V neposlední řadě bychom rádi koncepčně více propojili seniorskou a rodinnou problematiku, a to i z hlediska „širší rodiny“ – komunity. Počátkem těchto snah je připravovaný dokument Ministerstva práce a sociálních věcí – Konceptce rodinné politiky, která cílí nejen na rodiny s malými dětmi, ale na podporu péče v rodině obecně, tedy i podporu péče o seniory. Hlavním cílem těchto snah je umožnit seniorům déle žít ve svém vlastním prostředí a pomoci zlepšit mezigenerační vztahy jak uvnitř, tak vně rodin.

Obecné informace

Jméno země: Česká republika.

Zpracovali: Ing. Jana Ryšánková, vedoucí Oddělení politiky stárnutí, jana.rysankova@mpsv.cz

Mgr. Pavel Sulík, ministerský rada, Oddělení politiky stárnutí, pavel.sulik@mpsv.cz

za Odbor rodinné politiky a politiky stárnutí, Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky; Na Poříčním právu 1/376, 128 01 Praha 2.

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, Oddělení politiky stárnutí, je národním kontaktním místem k problematice stárnutí.

V České republice je platný a vládou schválený dokument „Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2017“, který je uveden v příloze.

1. Situace stárnutí na národní úrovni

Demografický vývoj

Podle dostupných dat byl v ČR k 1. 1. 2011 počet osob starších 65 let 1 636 933, k 31. 12. 2015 se jejich počet zvýšil na 1 932 412.¹ Za pět let tedy přibýlo téměř 300 tisíc těchto osob a tento trend bude podle předpokladu dále pokračovat – podíl seniorů v ČR poroste. Nyní představují necelých 16 %, za 20 let už by to mohla být skoro čtvrtina a za 30 let třetina společnosti. Nejvíce osob v seniorském věku lze očekávat těsně před rokem 2060, kdy může překročit 3 miliony osob.²

¹ ČSÚ 2011. <https://www.czso.cz/documents/10180/20555889/400312001.pdf/dea31e20-09a1-4b6e-8c54-7ceec6587fdf?version=1.0>

ČSÚ 2015. <https://www.czso.cz/documents/10180/32853339/1300641607.pdf/3f4610ee-1bb0-49ea-8a04-7d62276e517e?version=1.1>

² ČSÚ 2013. <https://www.czso.cz/csu/czso/projekce-obyvatelstva-ceske-republiky-do-roku-2100-n-fu4s64b8h4>

S přibýváním podílu seniorů v české populaci roste i průměrný věk, který v roce 2013 činil 41,3 let.³ K 31. 12. 2015 se průměrný věk zvýšil na 41,9 let⁴. Růst průměrného věku se očekává i nadále, v roce 2050 se odhaduje již na 48,8 let.⁵

Naděje dožití při narození v roce 2008 u mužů byla 74 let, u žen 80 let. V roce 2015 vzrostla u mužů na 75,8 roku, u žen na 81,4 let.

Tabulka 1 Charakteristiky věkového složení populace, střední varianta⁶

Počet obyvatel v tis. ve věku:	2011	2021	2031	2041	2051
0-14 let	1 522	1 613	1 332	1 231	1 262
15-64 let	7 328	6 710	6 525	5 990	5 342
65+ let	1 637	2 205	2 516	2 876	3 174

Sociální a ekonomický vývoj

V prvním čtvrtletí roku 2012 bylo z celkových 2 451 400 osob starších 60 let 2 179 100 ekonomicky neaktivních (88,9 %). Nezaměstnaných osob v této věkové kategorii bylo 8 700 a zaměstnaných 272 200, což znamená, že přibližně 11,1 % osob starších 60 let pracovalo nebo chtělo pracovat.⁷

Z důvodu stárnutí populace vzrostl v prvním čtvrtletí 2016 absolutní počet osob starších 60 let více než o třetinu (o 106 900)⁸, takže dosáhl 2 657 900 osob. Ekonomicky neaktivních z nich bylo 2 267 200 osob, jejich podíl tedy klesl na 85,3 %. Nezaměstnaných osob v této věkové kategorii bylo 11 600, zaměstnaných 379 100, což představuje zvýšení jejich podílu na 14,7 %. Osoby ve věku 60+ tvořily celkem 62,8 % všech ekonomicky neaktivních obyvatel ČR ve věku 15 a více let⁹.

V prvním čtvrtletí roku 2016 bylo zaměstnáno na kratší pracovní dobu celkem 332 300 osob, starších 60 let z nich bylo 94 500 (28,4 %)¹⁰. Ze všech pracujících osob starších 60 let práci na kratší pracovní dobu využívala téměř čtvrtina. V roce 2012 byla tato procentuální vyjádření podobná.

Průměrný starobní důchod v roce 2012 dosahoval 10 740 Kč, v roce 2016 to je 11 400 Kč.¹¹ Nárůst činí 660 Kč.

Z osob pobírajících starobní důchod se jich 6-7 % ocitá pod hranici chudoby, což představuje cca 150 tisíc osob. Vliv zde má především to, žije-li osoba sama, jedná-li se o ženu či muže (ženy čelí riziku dvakrát více), věk (osoby do 65 let mají dvakrát nižší riziko ohrožení chudobou než nad 65 let), vzdělání a zdravotní stav (špatný zdravotní stav zvyšuje dvojnásobně riziko).¹²

³ ČSÚ 2013. <https://www.czso.cz/documents/10180/20567167/40201302.pdf/8748c8fb-f724-481c-ae68-67070256f5ef?version=1.0>

⁴ ČSÚ 2015. <https://www.czso.cz/documents/10180/32853339/1300641607.pdf/3f4610ee-1bb0-49ea-8a04-7d62276e517e?version=1.1>

⁵ Viz pozn. 3.

⁶ Viz pozn. 2.

⁷ ČSÚ 2012. <https://www.czso.cz/documents/10180/20552553/310112q103.pdf/83bfe977-2092-466e-b440-e112aac6455d?version=1.0>

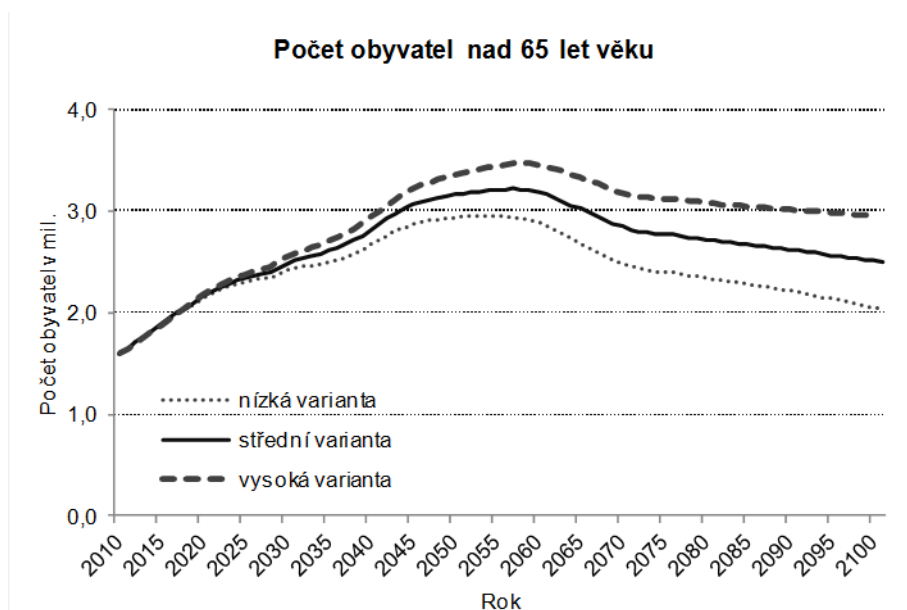
⁸ ČSÚ 2016. <https://www.czso.cz/documents/10180/34624843/25012816q103.pdf/e2d53c28-7c15-4fd4-b8f7-a140ce3f8474?version=1.0>

⁹ Těch je 3,6 milionu.

¹⁰ Zdroj viz pozn. 8.

¹¹ ČSSZ 2016. http://www.cssz.cz/NR/rdonlyres/6ADB75F1-A150-4F43-BF56-1B97B30B76BE/0/prumerna_vyse_solo_duchodu_v_cr_v_casove_rade_1q_2016.pdf

¹² VUPSV. Příjmová chudoba a materiální deprivace seniorů: subjektivní a objektivní pohledy Dostupné z http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_389.pdf

2. Metoda

Ministerstvo práce jako národní kontaktní místo pro problematiku stárnutí zpracovalo tuto zprávu, kromě použití vlastních materiálů k tomuto tématu, za použití materiálů, které jí dodala ostatní kontaktní místa podle oblasti své gesce. Jedná se zpravidla o relevantní ministerstva, ale také o krajské samosprávy a samosprávy větších měst. Tyto samosprávy dodávají své materiály na dobrovolné bázi. Stejně tak je tomu s oslovenými předními neziskovými organizacemi pracujícími na tomto poli. Dodané materiály tvoří informace o provedených opatřeních souvisejících se seniory, o uskutečněných událostech či projektech, apod.

Druhou významnou metodou hodnocení plnění závazků MIPAA/RIS je sběr dat. Hlavním zdrojem kvantitativních statistických dat použitých v tomto dokumentu je Český statistický úřad. Nejen kvantitativní, ale i kvalitativní data dodal Výzkumný ústav práce a sociálních věcí¹³. Třetím významným zdrojem dat je Česká správa sociálního zabezpečení, která má mimo jiné disponuje statistikami o starobních důchodech. Část údajů si nechalo Ministerstvo práce a sociálních věcí zpracovat od soukromých agentur. Jednalo se například o rozhovory vedené přímo ve vybraném vzorku seniorských domácností.

Z hlediska plnění závazků MIPAA/RIS zajistilo Ministerstvo práce a sociálních věcí mimo jiné tyto výzkumy:

Senioři - ohrožená sociální skupina exekucemi, 2016

Zjišťovalo se, zda jsou senioři skutečně skupinou ohroženou exekucemi. Základními daty pro toto zjišťování byly statistiky o exekucích na starobní důchody všech seniorů v ČR. Ze závěrů výzkumu vyplývá, že exekuce u seniorů rostou rychleji, než odpovídá demografickému stárnutí a zvyšování absolutního počtu seniorů. K dalším důležitým poznatkům patří rovněž fakt, že exekuce se nejčastěji objevují u tzv. „mladých seniorů“, kteří si pravděpodobně přenesli své dluhy již z ekonomicky aktivního života.

Vybrané aspekty péče o seniory z hlediska sociálního začleňování, 2015

Zjišťovala se ekonomická situace domácností, sociální prostředí, zdravotní situace respondentů, využívané a preferované sociální služby a rizikové jevy přispívající k sociálnímu vyloučení. Cílovou skupinou byly osoby 55-84 let v obcích do 5000 obyvatel, analyzováno bylo 651 případů. Data z tohoto výzkumu jsou využívána, spolu s jinými, k nastavování seniorských politik zejména ve venkovských oblastech. Z výzkumu vyplývá, že osoby v seniorském věku si nejvíce přejí prožití důchodového období ve zdraví (85 %). Místní, případně časová dostupnost zdravotních služeb je pro ně proto klíčovým faktorem. Co se týká bydlení, preferují senioři na prvním místě zůstat co nejdéle ve vlastní domácnosti s podporou rodiny (82%), případně s podporou terénních sociálních služeb (66 %). Kromě zhoršení zdraví se senioři obávají růstu cen, zejména pak nákladů na bydlení.

¹³ Veřejná výzkumná instituce, jejímž zřizovatelem je Ministerstvo práce a sociálních věcí.

Analýza dostupnosti bydlení a analýza stávající bytové situace seniorů, 2016

Zjišťovalo se, jak se změnila dostupnost bydlení a bytové situace seniorské populace mezi roky 2005 a 2014. Bylo analyzováno 4000 domácností (reprezentují 41 % domácností v ČR). Senioři v roce 2014 převážně žili ve vlastnickém typu bydlení (80 %), které je spojeno s nižšími náklady než bydlení nájemní. To je částečně chrání před nárůstem nákladů na bydlení. Výstupy výzkum dále mimo jiné ukazují nízkou mobilitu v bydlení u seniorů¹⁴. Výzkum dále ukázal, že senioři jsou skupinou ohroženou zvýšenými náklady na bydlení, ovšem ve sledovaném období růst nákladů na bydlení¹⁵ zasáhl podobným způsobem seniorské i neseniorské domácnosti. V roce 2014 byly u 14 % seniorských domácností náklady vyšší než 40% disponibilních příjmů (v roce 2005 to bylo 7% domácností) a u 17 % seniorských domácností jsou náklady na bydlení mezi 30 a 40 % disponibilních příjmů (v roce 2005 to bylo 13% domácností). V rámci sledovaného období se tak počet domácností, u kterých náklady přesahují 30 % příjmů, zvýšil o více než o 50 %. Jako velkou zátěž vnímalo v roce 2014 náklady na bydlení 27 % seniorských domácností. Z pohledu schopnosti hradit náklady na bydlení nevykazuje průměrná seniorská domácnost zásadní problémy. Jinak tomu je u domácností seniorů, kteří žijí sami. Domácnost seniora - jednotlivce je více zatížena náklady na bydlení a častěji se u ní vyskytuje situace, kdy náklady na bydlení domácnosti přesahují hranici 40 % disponibilních příjmů. Ve sledovaném období pak došlo k více než zdvojnásobení počtu takovýchto domácností v ČR. Jedná se zejména o ženy, u nichž se projevuje nerovnost v odměňování ve srovnání s muži¹⁶. Ta se z doby ekonomické aktivity přetransformuje do nižších důchodů seniorek¹⁷. Ženy mají také vyšší střední délku života, takže se z partnerských domácností seniorů stávají domácnosti jednotlivkyň - seniorek, které jsou chudobou ohroženy nejvíce. Podrobnější statistiky jsou uvedeny v příloze.

Výzkum v oblasti kvality života seniorů, 2016

Hlavním cílem je získat komplexní informace ze všech oblastí života seniorů. Sběr dat probíhá formou dotazníkového šetření u 3 000 respondentů a formou strukturovaných rozhovorů. Zpracování výsledků v době odevzdání této zprávy probíhá.

ČÁST II.

1. Národní opatření a proces implementace MIPAA/RIS

Cíl 1: Delší setrvání v zaměstnání je podpořeno a schopnost pracovat udržována.

Regionální individuální projekty Úřadu práce – podpora zaměstnanosti starších osob (závazek 5)

Úřad práce realizuje tzv. regionální individuální projekty (RIP) financované z Evropského sociálního fondu. Akcentuje v nich problematiku daného regionu a jednotlivých cílových skupin, což umožňuje vybrat do jednotlivých projektů vhodnou paletu nástrojů a opatření aktivní politiky zaměstnanosti. Jedná se o různé typy motivačních aktivit, poradenství pro uplatnění na trhu práce, rekvalifikace, zprostředkování zaměstnání apod. RIP jsou zaměřeny mimo jiné na cílovou skupinu osob starších 50 let. V současném programovém období je pro tyto projekty vyčleněno 1, 592 mld. Kč.

Společensky účelná pracovní místa pro starší osoby (závazek 5)

Starší osoby jsou jednou ze skupin uchazečů o zaměstnání, kterým je při zprostředkování zaměstnání věnována zvýšená péče – Úřad práce ČR zaměřuje specifické nástroje a opatření aktivní politiky zaměstnanosti na uchazeče o zaměstnání nad 50 let věku. Příkladem je příspěvek na vyhrazené společensky účelné pracovní místo, které zaměstnavatel obsazuje na základě dohody s Úřadem práce. V případě zaměstnání osoby starší 55 let může být tento příspěvek poskytován 6 měsíců až 1 rok, a to až do výše 24 tis. Kč měsíčně. V době zpracování této zprávy je v legislativním procesu novela zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, která prodlužuje poskytování mzdového příspěvku v rámci nástroje „společensky účelné

¹⁴ Délka bydlení na jednom místě je u seniorů průměrně více než 30 let.

¹⁵ Náklady na bydlení rostly rychleji než disponibilní příjmy.

¹⁶ Gender pay gap v ČR v současnosti činí 22 %.

¹⁷ Gender pension gap v ČR v současnosti činí 19 %.

pracovní místo“ dvojnásobně, tedy až na 24 měsíců. Toto prodloužení může v určitých případech přispět k trvalejšímu pracovnímu uplatnění uchazečů o zaměstnání, zejména pokud jde o osoby s kumulací handicapů bránících ve vstupu na trh práce. Dále je součástí této novelizace prodloužení doby poskytování podpory v nezaměstnanosti u osob nad 50 let věku, a to z pěti na šest měsíců.

Generační výměna pracovních zkušeností (závazek 5)

V operačním programu „Lidské zdroje a zaměstnanost“ (OP LZZ) byly realizovány tři regionální individuální projekty (RIP) „Generační tandem – podpora generační výměny“, ve třech různých krajích ČR, zaměřené na zajištění generační výměny a podporu mezigenerační solidarity na trhu práce prostřednictvím udržení v zaměstnání pracovníků v předdůchodovém věku a posílení souladu mezi kvalifikační nabídkou a poptávkou na trhu práce u osob na trh práce nově vstupujících. Projekty podpořily přenos pracovních zkušeností na osoby vstupující na trh práce bez předchozí praxe. Současně projekty podpořily delší zaměstnatelnost starších osob v předdůchodovém věku, u nichž může v rámci pracovní činnosti docházet ke snížení produktivity nebo aktivity. Rozpočet projektu v Olomouckém kraji činil 19 500 000,00 Kč; v Karlovarském kraji 12 238 000,00 Kč a ve Středočeském kraji 30 021 050,00 Kč.

Podpora Age Managementu (závazek 1, 2, 5)

V rámci projektu OP LZZ „Implementace Age managementu v ČR“ byla zpracována analýza a realizovány aktivity, které seznamovaly české zaměstnavatele s nástroji Age managementu. V rámci projektu bylo rovněž uskutečněno měření pracovní schopnosti pomocí nástroje Work ability Indexu u několika zaměstnavatelů z veřejné i soukromé sféry. Zároveň byla prostřednictvím tohoto projektu vyvinuta a pilotně ověřena vzdělávací aktivita Age Management a podpora pracovní schopnosti. V rámci této aktivity bylo realizováno školení vedoucích pracovníků Úřadu práce pro práci se staršími uchazeči o zaměstnání.

Rekvalifikace starších osob (závazek 1, 2, 5)

Projekty OP LZZ vytváří podmínky pro rekvalifikace starších osob, zaměřené na získání kompetencí potřebných na trhu práce. V r. 2015 se na rekvalifikacích podílelo celkem 24,9 % nezaměstnaných osob nad 50 let.

Nově nastavený mechanismus pro zvyšování státních důchodů (závazek 3)

V letech 2011 až 2016 byla určena valorizace důchodů výhradně statistickými indexy na základě č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. To vládě neumožňovalo reagovat na velmi nízkou valorizaci danou indexem¹⁸. Novela zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, účinná od 1. října 2016, zavádí nový valorizační mechanismus, kdy důchody budou zvyšovány na základě nařízení vlády. Vláda tak bude moci rozhodnout i o vyšším zvýšení, než jaké plyne ze zákona, a to až do limitu ve výši 2,7 % průměrného starobního důchodu.

Důchodci mohou opět uplatňovat slevu na poplatníka (závazek 1, 2, 5)

Na základě rozhodnutí Ústavního soudu z 30. července 2014 dle zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, mohou pracující nebo podnikající důchodci opět uplatňovat slevu na poplatníka od zdaňovacího období za rok 2014.

Horníci mohou odejít do důchodu dříve (závazek 1, 5)

Novela zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů zohledňuje sociálně zdravotní dopady náročné práce horníků, a zároveň reaguje na možný útlum těžby v hlubinných dolech. Zákon umožňuje všem, kteří odpracovali určitý počet směn v hlubinných dolech, odejít do důchodu o sedm let dříve. Dosud platné nařízení vlády umožňovalo odejít dříve do řádného důchodu jen horníkům, kteří se touto profesí začali živit před rokem 1993, novela toto omezení ruší. Novela zákona je účinná od 1. října 2016.

Zavedení dlouhodobého ošetřovného (závazek 3, 9)

¹⁸ Například v lednu roku 2016 vypočtená výše valorizace starobního důchodu činila 40 korun.

V ČR téměř třetina osob starších 50 let pečuje o někoho blízkého.¹⁹ V případě náhlého zhoršení zdravotního stavu osoby, o kterou je pečováno, je pro neformální, rodinné pečovatele obtížné skloubit náhlou potřebu zvýšené péče se zaměstnáním. Proto Ministerstvo práce a sociálních věcí v roce 2016 odeslalo do legislativního procesu návrh dlouhodobého ošetřovného, který má pomoci zlepšit situaci neformálních pečovatelských, pokud nastane potřeba pečovat o osobu blízkou, zorientovat se v nové situaci pečovatelského závazku a zároveň přispět ke zvýšení kvality života osob závislých na péči. Pečující osobě se navrhuje poskytovat finanční kompenzaci ušlého výdělku ve výši 60 % denního vyměřovacího základu po dobu tří měsíců. Po tuto dobu by pečujícím osobám měla být poskytnuta rovněž garance zachování jejich pracovního místa. Dlouhodobé ošetřovné by mělo vejít v platnost v lednu 2018.

Cíl 2: Participace, nediskriminace a sociální začleňování starších osob je podporováno.

Výzkum o seniorech v malých obcích ČR (závazek 1, 2)

V rámci projektu Technologické agentury ČR „Vybrané aspekty péče o seniory z hlediska sociálního začleňování“ byl v roce 2015 realizován Výzkumným ústavem práce a sociálních věcí empirický výzkum, jehož cílem bylo získat a vyhodnotit informace získané od seniorů, žijících v obcích s méně než 5 000 obyvateli. Výsledky průzkumu budou zohledněny při přípravě nového Národního akčního plánu pro období let 2018 – 2022. Více informací o tomto výzkumu je již uvedeno v kapitole „Metoda“.

Posílení práv seniorů, kteří se stanou obětí trestných činů (1, 2, 8)

V roce 2016 je na konci legislativního procesu vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, jehož hlavním cílem mimo jiné je zvýšit ochranu starších lidí ve společnosti. V praxi novela přiznává seniorům, které řadí mezi tzv. zvláště zranitelné oběti trestného činu, některá zvláštní práva (např. právo na bezplatnou odbornou pomoc za stanovených podmínek, právo na zabránění kontaktu oběti s pachatelem, zejména pokud jde o bezprostřední vizuální kontakt, právo na provádění výslechu vyškolenou osobou stejného nebo opačného pohlaví dle výběru oběti a některá další), která mají minimalizovat riziko sekundární viktimizace.

Podpora kulturních programů pro seniory (závazek 2, 6)

Podpora seniorů byla a stále je součástí vyhlašovaných podmínek výběrového dotačního řízení Ministerstva kultury na podporu neprofesionálních uměleckých aktivit od roku 2003. V roce 2015 bylo takto podpořeno 8 projektů zacílených přímo na seniory ve výši 280 000 Kč. Ministerstvo kultury uděluje každoročně také Cenu Ministerstva kultury za celoživotní, významný a dlouholetý přínos v oblasti neprofesionálního umění.

V rámci výběrového dotačního řízení na Podporu regionálních kulturních tradic jsou poskytovány dotace mimo jiné i projektům zaměřeným na významná výročí narození žijících osobností – seniorů. V roce 2015 byly takové projekty podpořeny částkou 1 675 000 Kč.

Dotačního řízení na podporu kulturních aktivit zdravotně postižených občanů a seniorů podporovalo kulturní akce, jimiž zdravotně postižení lidé a senioři prezentovali své umělecké aktivity pro sebe a pro veřejnost. Byla a je podporována také dlouhodobá systematická práce v zařízeních, kde zdravotně postižení lidé nebo senioři jsou umístěni trvale, nebo do nich docházejí k dennímu pobytu, dále aktivity, které nabízejí hodnotné využití volného času seniorů, jsou zdrojem jejich seberealizace a sociálních kontaktů, přispívají k prevenci sociálního vyloučení a izolace seniorů a jsou příležitostí pro posílení mezigeneračních kontaktů a sounáležitosti. V roce 2015 byla v uvedeném programu poskytnuta státní dotace v celkové výši 5 291 000 Kč na podporu realizace 71 projektů, přičemž z toho 35 projektů v celkové podpořené výši 2 277 000 Kč bylo zaměřeno buď přímo na seniory, nebo senioři tvořili značnou část jejich účastníků.

Ve všech kulturních institucích jsou poskytovány slevy držitelům průkazu ZTP i seniorům.

¹⁹ V šetření SHARE 2015, zahrnujícím reprezentativní vzorek populace 50+, celkem 35 % respondentů uvedlo, že v uplynulých 12 měsících pečovali o někoho mimo svou domácnost. SHARE je mezinárodní panelová databáze mikrodát týkajících se zdraví, socio-ekonomického statusu a sociálních a rodinných sítí osob starších 50 let. V šesté vlně (2014-2015) bylo dotazováno 6000 respondentů.

Stanovení maximální hranice odchodu do důchodu (závazek 1, 2, 4)

V legislativním procesu je od třetí čtvrtiny roku 2016 návrh zákona, kterým se mění zákon č. 155/1995, Sb. o důchodovém pojištění. Cílem navržené úpravy je ukončit zvyšování důchodového věku bez finálního omezení, které je v současné době stanoveno zákonem, a to při dosažení hranice důchodového věku 65 let, resp. 67 let. Změny důchodového věku nad tuto hranici by již měly být připravovány na základě výsledků zpráv o demografickém vývoji a vývoji důchodového systému v pravidelných intervalech připravovaných ze strany ČSÚ a MPSV.

Informační systém pro sledování sociálních jevů (závazek 4, 2)

V rámci projektu OP LZZ „Podpora procesů v sociálních službách“ v roce 2015 byl vytvořen Informační systém pro sledování sociálních jevů. Informační systém byl spuštěn a zpřístupněn pro vybrané pracovníky veřejné správy a samosprávy. Tímto byl podpořen přístup krajských a místních samospráv k relevantním datům, která umožní efektivnější řešení těchto jevů a nastavování prevence.

Cíl 3: Důstojnost, zdraví a nezávislost ve stáří jsou prosazovány a ochraňovány

(Závazek 7, Regionální implementační strategie)

Podpora prevence kriminality a ochrana seniora – spotřebitele

V rámci dotačního programu Ministerstva vnitra „Prevence kriminality“ byla v roce 2015 podpořena řada projektů cílených na zvýšení bezpečí a zlepšení kvality života seniorů. Podpořeny byly projekty zaměřené přímo na seniory v celkové výši 547 000,-Kč. Projekty byly zaměřeny na finanční gramotnost seniorů, prevenci podvodů páchaných na internetu se zaměřením na seniory, na prevenci proti nekalým praktikám „šmejdů“. V rámci projektů byly podpořeny rovněž vzdělávací akce a praktické výcviky zaměřené na osobní ochranu seniorů.

Medializace problematiky nekalých obchodních praktik na seniorech

Prostřednictvím sítě multikin CINESTAR došlo k rozšiřování preventivních videospotů Královéhradeckého kraje. Finančními prostředky Ministerstva vnitra byla podpořena realizace projektu Nedáme se – Šmejdi. Jedná se o inovativní divadelní představení, která mají interaktivním přístupem naučit seniory odmítnutí asertivních a iniciativních prodejců, podpořeno. V rámci spolupráce Policie s Rádiem Dechovka byly realizovány pořady Možná přijde i podvodník, aneb Policie ČR radí. Spolupráce s rádiem Dechovka je pro Policii ČR důležitá a zároveň výjimečná tím, že vysoká poslechovost rádia dovoluje dostat se s informacemi a preventivními doporučeními do velkého množství domácností nejstarších spoluobčanů.

Byl zaveden systém spotřebitelského ombudsmana

Od května 2013 Ministerstvo průmyslu a obchodu realizuje systém tzv. spotřebitelského ombudsmana, což je systém, který za pomoci kontaktních míst na živnostenských úřadech a jejich spolupráce s nevládními neziskovými organizacemi umožňuje oklamaným a zneužitým spotřebitelům, zejména seniorům, efektivně, rychle a bezplatně se domoci svých spotřebitelských práv. Spotřebitelský ombudsman byl zaveden zejména v souvislosti s předváděcími akcemi, na nichž bylo v řadě případů prodáváno zboží nebo byly nabízeny služby za použití tzv. nekalých praktik. V období od ledna do prosince 2015 bylo kontaktními místy zaevidováno celkem 1613 případů, z toho 967 případů bylo uzavřeno poskytnutím rady nebo informace, 510 případů kontaktováním prodejce a 67 případů pomocí podání žaloby.

Školení seniorů z hlediska obrany spotřebitele

Důležitou úlohu dále sehrály preventivní akce nestátních neziskových organizací v podobě seminářů a besed zaměřených mj. na seniory. Semináře a besedy pro seniory realizovalo v roce 2015 např. Sdružení obrany spotřebitelů – Asociace (24 seminářů, na kterých bylo proškoleny 1397 seniorů) a Sdružení obrany spotřebitelů Moravy a Slezska (15 besed, kterých se zúčastnilo 546 seniorů).

Kontroly předváděcích akcí a spotřebitelských uvěrů

Česká obchodní inspekce (dále jen „ČOI“) dlouhodobě zaměřuje svoji pozornost na ochranu seniorů, zejména v oblasti předváděcích akcí a spotřebitelských úvěrů. V roce 2015 provedla ČOI 420 kontrol předváděcích akcí, z nichž 339, tj. 80,71 % bylo se zjištěním. Za zjištěné nedostatky při předváděcích akcích uložila v roce 2015 ČOI celkem 258 pravomocných pokut za 29,56 mil. Kč. V oblasti spotřebitelských úvěrů, kde jednu z ohrožených skupin představují právě senioři, bylo v roce 2015 provedeno 258 kontrol, z nichž 105 (40,7 %) bylo se zjištěním. Za zjištěné nedostatky bylo uloženo 176 pravomocných pokut v celkové výši 5,54 mil. Kč.

Vytvoření efektivnějších statistik s cílem dosáhnout větší bezpečnosti seniorů

Ministerstvo vnitra v rámci projektu ESF „Mezioborovým vzděláváním ke zvýšení bezpečnosti seniorů“ zavedlo změny ve vedení statistik Policie ČR. Za účelem efektivního využívání statistických údajů z různých zdrojů se za spolupráce pracovníků Policejního prezidia podařilo u výstupních sestav kriminální statistiky zavést kategorii osob „65 let a více“ (do ledna 2015 existovala pouze kategorie „60 let a více“). Od ledna 2015 byla zavedena kategorie osob „65 a více“ u statistických údajů pořádkové policie týkající se domácího násilí²⁰. Kategorii osob nad 65 let ve svých výstupech uvádí např. Český statistický úřad, a Světová zdravotnické organizace a tím jsou údaje z ČR kompatibilní s evropskými a světovými statistickými výstupy.

Školení seniorů pro případ mimořádných událostí

Jedním z cílů Hasičského záchranného sboru („HZS“) ČR byla v roce 2015 příprava seniorů zaměřená na problematiku ochrany člověka za běžných rizik a mimořádných událostí. Tato příprava byla realizována všemi HZS krajů. Příprava seniorů probíhala zejména formou přednášek a besed prostřednictvím „senior akademií“, univerzit třetího věku nebo ve spolupráci s občanskými sdruženími seniorů. Současně se osvědčilo při oslovení této specifické skupiny oslovit i vedení obce.

Očkování pro seniory proti pneumokokovým infekcím zdarma

Od října roku 2015 je u pojištěnců starších 65 let hrazeno očkování a očkovací látka proti pneumokokovým nákazám. Přijetím této úpravy výše byla rozšířena finanční dostupnost očkování proti stavu, kdy bylo očkování dospělých osob proti pneumokokovým nákazám hrazeno pouze u osob umístěných v léčebnách pro dlouhodobě nemocné, v domovech pro seniory, v domovech pro osoby se zdravotním postižením a v domovech se zvláštním režimem, a to pouze ve vybraných případech.

Snížení daně z přidané hodnoty na léky

Snížení DPH na léky na základě novely zákona č. 235/2004 Sb., o DPH (zavedení třetí sazby DPH), účinné od počátku roku 2015, přineslo občanům podle analýzy Státního ústavu pro kontrolu léčiv roční úsporu více než 390 mil. Kč a pojišťovnám 2-3 mld. Kč.

Snížení doplatku na léky

Ochranný limit na doplatky za léčivé přípravky pro seniory činí 2 500 Kč za kalendářní rok a významně zasahuje do jejich příjmů, které tvoří v roce 2016 měsíčně průměrně 11 400 Kč. V legislativním procesu je nyní návrh, jehož cílem je snížit spoluúčast pojištěnců, patřících do sociálně zranitelných skupin obyvatelstva, na doplatcích za léčivé přípravky částečně hrazené z prostředků veřejného zdravotního pojištění. Navrhuje se snížit spoluúčast mimo jiné u osob od 65 let věku na 1000 Kč ročně, u osob starších 70 let, včetně kalendářního roku, ve kterém dovršili 70. rok věku, na 500 Kč ročně. Dojde tak k výraznému zmírnění negativních dopadů v oblasti příjmové chudoby seniorů a ponechání prostředků na další spotřebu seniorů.

Zvýšení příspěvku na péči (zároveň závazek 9)

1. srpna 2016 došlo ke zvýšení nepojistné sociální dávky – příspěvek na péči, díky schválené novele zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Dávka byla zvýšena ve všech stupních závislosti o 10%, tj. pro osoby starší 18 let na 880 Kč ve stupni I, na 4 400 Kč ve stupni II, na 8 800 Kč ve stupni III a na 13 200 Kč ve stupni IV.

Besedy pro seniory o bezpečnosti v dopravě

²⁰ Do ledna 2015 existovaly pouze kategorie osob „do 18 let“ a „nad 18 let“.

BESIP (koordináční orgán pro bezpečnost silničního provozu) v roce 2015 realizoval ve všech krajích ČR akce zaměřené na seniory. Krajsí koordinátoři BESIP zajišťovali besedy pro seniory v klubech seniorů či domech s pečovatelskou službou. Tématem těchto besed byla bezpečnost seniorů v dopravním provozu, zejména pak novela zákona č. 361/2000 Sb., o silničním provozu, která mimo jiné ukládá účastníkům silničního provozu nosit za snížené viditelnosti reflexní doplňky. Na všech akcích byly seniorům rozdávány brožury "Senioři v dopravě" a také, v rámci běžící kampaně "Vidíme se", reflexní doplňky (pásky, tašky atd.).

Programy bezpečnosti Ministerstva dopravy

Ministerstvo dopravy poskytuje každoročně od roku 2012 příspěvky pro naplňování programů zaměřených ke zvýšení bezpečnosti dopravy a jejího zpřístupňování osobám s omezenou schopností pohybu a orientace. V roce 2016 tyto příspěvky činí až 20 milionů Kč na jednoho žadatele.

Domovy klidného a aktivního stáří pro seniory žijící na venkově

Na základě využití zkušeností francouzské Vzájemné zemědělské pojišťovny a ve spolupráci s nestátními neziskovými organizacemi a Ministerstvem zemědělství byla odstartována realizace projektu domovů KLAS (klidného a aktivního stáří) pro venkovské seniory. Princip domovů KLAS vychází z francouzské koncepce MARPA. Cílem projektu je umožnit venkovským seniorům prožít své stáří důstojně a kvalitně v jim známém a blízkém venkovském prostředí a zabezpečit tak těmto starým lidem odpovídající kvalitu a dostupnost zdravotně sociálních služeb. Realizace výstavby: dům KLAS v obci Chrástřany v roce 2014 a probíhají konzultace k II. pilotnímu projektu (Domovy Klas v Temelíně) - předpokládaná realizace je plánována na rok 2017.

Zvýhodněné úvěry na výstavbu nájemních bytů pro seniory

V roce 2015 byla připravena novela Nařízení vlády č. 284/2011 Sb., o podmínkách poskytnutí a použití finančních prostředků Státního fondu rozvoje bydlení formou úvěru na podporu výstavby nájemních bytů na území České republiky. Novela aktualizuje podmínky pro poskytování zvýhodněných úvěrů na výstavbu nájemního bydlení mj. i pro seniory.

Koncepce sociálního bydlení

Dne 12. října 2015 byla schválena Koncepce sociálního bydlení České republiky 2015 – 2025, která mimo jiné podporuje zvýšení dostupnosti bydlení pro seniory bez vyhovujícího bydlení a ohrožené ztrátou bydlení. Ministerstvo práce a sociálních věcí společně se spolugestory připravuje zákon o sociálním bydlení, ve kterém jsou senioři, spadající na základě příjmového a majetkového testu do cílové skupiny, definováni jako zvláště zranitelné osoby. To jsou osoby, které mají, na základě návrhu zákona o sociálním bydlení, požívat zvláštní zacházení. To spočívá v zrychlení procesu přidělování sociálního či dostupného bytu. Tyto osoby jsou také umísťovány zpravidla do sociálních a dostupných bytů mimo systém sociálních služeb. Jako senioři a zvláště zranitelné osoby jsou pro účely připravovaného zákona o sociálním bydlení vnímány osoby pobírající starobní důchod či osoby splňující podmínku dosažení věku pro pobírání starobního důchodu dle věku narození (i pro osoby, které dosáhnou věku pro pobírání starobního důchodu, nicméně nezískají nárok pro jeho pobírání).

Školení pro soudce, soudní úředníky a vězeňský personál k problematice seniorů

Prostřednictvím Justiční akademie, orgánu pro vzdělávání pracovníků působících v justici, proběhly semináře, které jsou určeny pro soudce, státní zástupce, vyšší soudní úředníky: 1) Sebereflexe v pokročilém věku 2) Senior jako oběť trestné činnosti, 3) Psychologie výslechu dospělých. Akademie Vězeňské služby ČR (součást Vězeňské služby ČR – VS ČR) se podílí na vzdělávání vězeňského personálu o problematice práv seniorů jako skupiny se specifickými problémy a potřebami tím, že daná problematika je začleněna do kurzů základní odborné přípravy všech zaměstnanců VS ČR, dále v rámci akreditovaných kurzů pro sociální pracovníky organizačních jednotek VS ČR a kurzů celoživotního vzdělávání.

Kalkulačka pro výpočet starobního důchodu

V rámci zvýšení informovanosti o budoucích důchodových nárocích je možné si prostřednictvím České správy sociálního zabezpečení (ČSSZ) od roku 2015 vyžádat v předdůchodovém věku tzv. Přehledy dob důchodového pojištění, které žadatelům umožní kontrolu jejich nárokových podkladů v evidencích ČSSZ, doložení případných chybějících dob pojištění a tím i urychlení a bezproblémový průběh budoucího řízení o přiznání důchodu. Zároveň ČSSZ zveřejnila na svých webových stránkách důchodovou kalkulačku, která umožňuje klientům provedení informativního výpočtu důchodů včetně predikce až na 5 roků dopředu.

Cíl 4: Mezigenerační solidarita je udržována a posilována

Příspěvkové organizace Ministerstva kultury podporují mezigenerační setkávání (závazek 1)

Příspěvkové organizace v gesci Odboru muzeí a galerií jsou prostorem mezigeneračního setkávání a místem dalších aktivit spojených se seniory: Zaměstnávají seniory, kteří se o své zkušenosti dělí s mladšími spolupracovníky a aktivně se podílí na odborných výstupech muzeí a jejich prezentaci, na chodu muzeí a galerií jako dobrovolníci nebo v rámci společností přátel muzeí a galerií. Pořádají i výtvarné dílny organizované pro rodiče a děti a prarodiče s vnoučaty; např. v roce 2015 lektorská oddělení Sbírký moderního a současného umění a Sbírký umění 19. století realizovala ve Veletržním paláci 90 Otevřených výtvarných heren pro děti od 1,5 roku do 5 let, kterých se zúčastnilo celkem 2 328 návštěvníků, z čehož 10% tvořili prarodiče se svými vnoučaty, tj. 233 osob.

Podpora dobrovolnictví jako celoživotního učení (závazek 1, 6)

Usnesením vlády ČR č. 768 ze dne 30. září 2015 byl schválen věcný záměr nového zákona o dobrovolnictví s cílem formalizovat dobrovolnické aktivity jako jednu z forem celoživotního učení. .

V ČR se rozvojem dobrovolnictví zabývají převážně nestátní neziskové organizace, které již mají propracovaný systém jejich koordinace, supervize i vzdělávání.

Cena Rady vlády pro seniory a stárnutí populace (závazek 1)

V roce 2013 a 2016 byla udělena Cena Rady vlády pro seniory a stárnutí populace. Rada vlády pro seniory a stárnutí populace (dále jen „Rada“) byla zřízena usnesením vlády ČR v roce 2006 a je stálým poradním orgánem vlády pro otázky týkající se seniorů a stárnutí populace. Rada udělovala Cenu v roce 2013 za čtyři odvětví kulturní a umělecké tvorby seniorů, v roce 2016 potom za přínos ke kvalitě života seniorů a k řešení problematiky stárnutí a stáří, a to aktivním seniorům – dobrovolníkům a také seniorským klubům. Ocenění v roce 2016 předával předseda vlády a ministryně práce a sociálních věcí. Udílení a medializace Ceny je v souladu s úsilím Rady o vytvoření podmínek pro zdravé, aktivní a důstojné stárnutí a stáří v České republice a aktivní zapojení starších osob do ekonomického i sociálního rozvoje společnosti.

Zřízení dotační program pro seniorské a proseniorské neziskové organizace (závazek 1)

V oblasti seniorské politiky je na Ministerstvu práce a sociálních věcí vyhlášen již od roku 2012 dotační program „Podpora veřejně účelných aktivit seniorských a proseniorských organizací“ s cílem podpořit seniorské a proseniorské organizace zaměřené na aktivity ve prospěch seniorů.. V rámci dotačního titulu jsou podporovány také projekty, které pomáhají zvyšovat povědomí veřejnosti o potenciálu a přínosech starších pracovníků pro společnost. Od roku 2015 došlo k navýšení dotačního programu na 12 mil. Kč, podpořeno bylo 47 projektů neziskových organizací. V roce 2016 byl tento dotační program navýšen na 18 mil. Kč a rozšířen také na kraje a samosprávy ČR, pro které bylo alokováno 20 mil. Kč.

Zřízení dotační program na podporu rodiny (závazek 9)

V oblasti rodinné politiky je Ministerstvem práce a sociálních věcí podporován dotační program „Rodina“. Cílem je poskytnout komplexní pomoc rodině jako celku (tj. širší rodině včetně dětí a prarodičů). Za rok 2015 bylo podpořeno 304 projektů v celkové výši 101,7 mil. Kč. V roce 2016 budou podporovány Preventivní aktivity na podporu rodiny. Cílovou skupinu tvoří nejenom rodiny s dětmi, matky/otcové na mateřské/rodičovské dovolené, těhotné ženy a jejich partneři, ale i širší rodina (aktivity cílené rovněž na seniory a jejich vnoučata,

zaměřeni na mezigenerační vztahy), sendvičové generace, rodiny v krizi, podpora rovnosti žen a mužů a střešní organizace, které se podporou rodiny zabývají a zajišťují podporu svým členským organizacím.

Bylo vytvořeno oddělení politiky stárnutí (závazek 1)

Aby mohla být agenda spojená se stárnutím populace účinněji řešena a prosazována bylo v květnu 2015 v rámci organizační struktury Ministerstva práce a sociálních věcí nově vytvořeno a personálně posíleno Oddělení politiky stárnutí. Původně byla tato oblast zahrnuta pod agendou sociálního začleňování. Agenda spojená s demografickým stárnutím obyvatel a vším, co tento fenomén přináší, včetně tzv. aktivního stárnutí, byla nově včleněna pod oblast rodinné politiky, se kterou úzce souvisí.

Výstavba komunitního bydlení pro seniory (závazek 1 a 9)

V roce 2015 Ministerstvo pro místní rozvoj poprvé realizovalo dotační titul „Komunitní dům seniorů“, který je součástí podprogramu „Podporované byty programu Podpora bydlení“. V roce 2015 byla částkou 211, 215 mil. podpořena výstavba 333 nájemních bytů v jednadvaceti komunitních domech seniorů.

2. Závěry a priority do budoucnosti

Podíváme-li se zpětně na výše nastíněná zavedená opatření, případně na návrhy nacházející se v pokročilé fázi legislativního procesu, vidíme, že za poslední dva roky bylo přijato mnoho výrazných a silných opatření. Rádi bychom toto tempo podpory seniorů udrželi i nadále, aby příprava na demografické změny, které v Evropě pociťujeme již nyní, byla dostatečná. V tomto smyslu pro nás není hlavním cílem pouze zvyšování starobních důchodů, zlevňování služeb a zboží pro seniory, a další úlevy finančního charakteru, ale také práce na následujících tématech:

I. Posílení postavení lidí v předseniorském věku na trhu práce. Do budoucna bychom rádi vyřešili problém s přetrvávající věkovou diskriminací lidí v předdůchodovém věku na trhu práce, často spojenou s předčasným opouštěním trhu práce. S tímto tématem souvisí i předcházení chudoby zejména osaměle žijících seniorek, jejichž ekonomická situace je často důsledkem celoživotních nerovností a znevýhodnění žen na trhu práce, které vedou k nižším příjmům a tedy i nižším důchodům

II. Přesunutí části péče o seniory z nemocničních či sociálních ústavů do jejich vlastního domácího prostředí, nebo do prostředí jejich rodin, za případné podpory terénních a dalších sociálních služeb. V této souvislosti je důležité rozvinout také oblast zdravotně-sociálního pomezí a komunitních služeb na úrovni obci. Za velkou výzvu lze považovat návrh, aby obce měly povinnost postarat se o nemohoucí seniory ve své působnosti. Vzhledem k demografické prognóze bude seniorů, kteří budou do určitého stupně závislí na péči druhé osoby, přibývat. Proto se bude také zvětšovat tlak na sociální a zdravotní zařízení. V tomto případě je tedy zcela namístě směřovat péči o tyto seniory do domácího prostředí jak z důvodu ulehčení ústavním kapacitám, tak z důvodu ušetření části prostředků, protože ústavní pobyt je v zásadě nákladnější, než pobyt domácí, byť podporovaný opatřeními ze strany státu.

III. Změna pohledu společnosti na seniory a na stárnutí. Je třeba do společnosti vysílat signály, že senioři jsou a mohou být pro tuto společnost užiteční. V tomto smyslu je žádoucí více podporovat dobrovolnické aktivity seniorů a jejich organizací. Důležitou výzvou je rovněž podpora systému předávání zkušeností starších osob mladším, a to nejen v rámci trhu práce. S tímto bodem esenciálně souvisí také rozvoj klíčových kompetencí seniorů, jako jsou finanční či technické dovednosti a dalších prakticky a občansky zaměřené schopnosti, aby byli senioři lépe připraveni se v rychle se měnícím světě orientovat. Zvýšit si šanci řešit vlastní problémy svépomocí, zlepšit si kvalitu života, případně se dále uplatnit na trhu práce.

IV. Vytvořit a uzákonit Zákon o přípravě na stárnutí, jehož cílem by bylo mobilizovat společnost k aktivní přípravě na stárnutí, umožnit seniorům větší míru nezávislosti, potvrdit jejich práva a svobody a připravit všechny rezorty státní správy na výzvy spojené se stárnutím. Mělo by se jednat o úpravu strategického charakteru, na jehož základě se aktualizují všechny ostatní zákony ve smyslu většího zohlednění potřeb

seniorské populace a nastávajících demografických změn. Proto hodláme navrhnout přijetí komplexní strategie přípravy na stárnutí, která bude mít následující cíle: připravit osvětovou kampaň informující o všech aspektech stárnutí populace a mobilizující jak populaci, tak především státní správu; zavést definice seniora; zavést soubor opatření připravující trh práce, vzdělávací systém, zdravotní systém, sociální služby, veřejnou dopravu, územní plánování a výstavba apod. na stárnutí společnosti; započít intenzivní dialog se zástupci zaměstnavatelů a zaměstnanců a zapojit samosprávu do přípravy na stárnutí; rozšířit veřejnoprávní televizní a rozhlasové vysílání zaměřené na seniorskou problematiku a to především s informačním a vzdělávacím charakterem (finanční gramotnost, zdravotní prevence, domácího násilí, státní sociální podpory apod.); zahrnout do hodnocení dopadů regulace (RIA) povinnost uvádět dopady na cílovou skupinu seniorů, jako na skupinu obyvatel se specifickými potřebami; definovat specifické oblasti seniorského zájmu; v těchto oblastech budou mít senioři právo být reprezentováni svým zástupcem; konkrétně se bude jednat o poradní a reprezentativní orgány vlády (účast ve výborech, komisích a dalších orgánech z oblasti týkajících se bydlení, ochrany spotřebitele, sociálních služeb, dopravy, bezpečnosti, vzdělávání a zdravotnictví apod.), včetně možnosti účastnit se jednání výborů PSP ČR a Senátu ČR.

V. Otevření nových témat. Zaměřovat se nejenom na finanční a materiální zajištění seniorů, ale také na to, jakým způsobem tráví svůj volný čas, jakými aktivitami jej naplňují. Soustředit se na problém samoty. Vytvářet nebo podporovat a dotovat programy, které umožní seniorům přemýšlet o svém životě a jeho smyslu v širší komunitě a nabídnout jim možnosti k rozvinutí jejich talentů, k naplnění potřeby smyslu života.

Kromě těchto dlouhodobých témat, která mohou být inspirací také pro další pětiletý plán podpory aktivního stárnutí v ČR je pro nás prioritou krátkodobého charakteru soustředit se více na ochranu seniorů jako spotřebitelů. Navrhujeme, aby se ochrana spotřebitele stala politickou prioritou a po vzoru sousedních zemí byla vnímána v kontextu vymahatelnosti práva a spojena s funkčností jednotného trhu Evropské unie. Dalším krátkodobým cílem je zvýšit míru zapojení samosprávy do přípravy na stárnutí. Zvyšování kvality života seniorské populace se velmi liší jak na krajské tak na obecní úrovni a závisí na politické vůli zvoleného zastupitelského sboru se problematikou zabývat. Proto startujeme v úvodu zmiňovaný projekt „Implementace politiky stárnutí na krajskou úroveň“, a proto bychom také rádi v rámci obcí a krajů podpořili vznik Výborů pro rodiny a seniory. Toto opatření by mohlo vést bez výrazných finančních nákladů ke zvýšení politické pozornosti pro všechny otázky související s kvalitou života seniorů i celých rodin na úrovni samosprávy. Bezprostředně bychom rádi pravidelně pokračovali v tradici letošního roku, kdy byla v ČR uspořádána mezinárodní konference o přípravě na demografické změny, jejíž součástí bylo předávání Cen Rady vlády pro seniory a stárnutí populace. Tato událost pomohla zviditelnit téma stárnutí v rámci široké veřejnosti.

Od mezinárodních organizací pracujících v oblasti stárnutí očekáváme zejména určování hlavních témat a výzev spojených se stárnutím a objevování nových. Obecně by měly mezinárodní organizace určovat a směřovat diskurs tohoto tématu.

Přílohy

Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2017 (aktualizovaná verze ke dni 31. 12. 2014) **ten již přeložený do angličtiny máme**

